

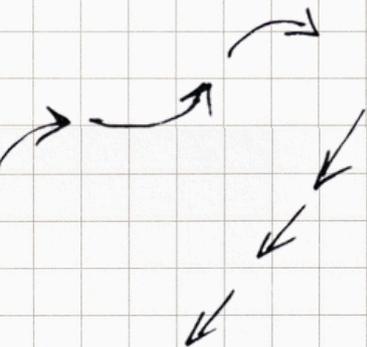
Туди готували —
означає бути вільними

11 КЛАС

ПОСІБНИК ЗІ СЦЕНАРІЯМИ УРОКІВ ОНОВЛЕНОГО ПРЕДМЕТА "ЗАХИСТ УКРАЇНИ"

MARCH

Тривога → УКРИТТЯ

Над сценаріями працювали:

Ганна Молодичук

тренерка та супервізорка предмета «Захист України», вчителька Соколівського опорного ліцею Жашківської міської ради Уманського району Черкаської області.

Михайло Борисевич

тренер та супервізор предмета «Захист України», вчитель «Міського юридичного ліцею наукового спрямування при Університеті митної справи та фінансів» Дніпровської міської ради.

Михайло Купчин

ветеран, тренер предмета «Захист України», керівник гуртка «Бойові Мурахи».

Катерина Сухоручко

тренерка та супервізорка предмета «Захист України», вчителька комунального закладу «Ліцей «Лідер» Кропивницької міської ради».

Тарас Пристацький

військовослужбовець, тренер предмета «Захист України», колишній вчитель ЦНПВ у Львові, а нині молодший сержант 13 БрОП НГУ «Хартія».

Передмова

Колеги, перед вами — збірка сценаріїв уроків, розроблена нашою командою відповідно до оновленої Модельної навчальної програми «Захист України. Інтегрований курс».

Підходячи до розробки кожного уроку, ми ставили собі ключове питання: «Що має на ньому відбутись з учнем та ученицею?». Ми прагнули, щоб підлітки не просто засвоїли інформацію, а відчували інтерес, набули реальних, життєво необхідних навичок і зрозуміли глибинний сенс своєї ролі як громадяни та громадянки України.

Саме тому ми зробили все можливе, щоб наші уроки були цікавими для підлітків: максимально мінімізували теорію і зосередилися на практичних відпрацюваннях у форматі інтенсивних тренінгових занять.

У цій збірці ви знайдете:

- Календарно-тематичне планування.
- Чіткі покрокові плани уроків для роботи в Осередках.
- Цікаві ігри та вправи для кращого засвоєння матеріалу.
- Презентації до кожного сценарію.

Ми пропонуємо викладати за двома підходами:

- **послідовний підхід:** дотримуючись логіки та структури модельної навчальної програми.
- **комбінований підхід:** об'єднуючи в одному тренінговому занятті теми різних модулів. Це дозволить учням та ученицям упродовж 4 або 8 уроків в Осередку знайомитись з різними модулями програми.

Для ми пропонуємо два різних підходи до формування календарно-тематичного плану: послідовний за переліком модулів в МНП та комбінований. Вибір за вами — адже лише ви, як педагоги, найкраще знаєте своїх учнів та учениць, розумієте їхній освітній запит та освітні потреби.

Ми розуміємо, наскільки напруженою є праця вчителя сьогодні. Наша мета — не додати вам роботи, а навпаки, забрати рутину і спростити підготовку. Ми сподіваємося, що отримавши ці готові, продумані та гнучкі сценарії, ви зможете звільнити свій час для найважливішого: для живого спілкування з учнями та ученицями, їхньої підтримки та адаптації матеріалу під потреби вашого класу. Дякуємо вам за щоденну відданість і за те, що робите цей важливий предмет кращим!

Ми прагнемо, щоб наші матеріали були максимально корисними та ефективними. Саме тому ми готові чути ваш зворотний зв'язок та вдосконалювати наші напрацювання разом з вами!

Свої зауваження, ідеї чи пропозиції ви можете надіслати нам:

- На електронну пошту: defenseofukraineteam@gmail.com
- Або анонімно, заповнивши коротку форму за посиланням:
<https://forms.gle/Lye6vSFbubGQ5d596>

Ваша думка надзвичайно важлива для нас. Дякуємо, що ви з нами!

ЗМІСТ

Психоемоційна безпека та організація простору.....	5
Підготовка до нейродидактичного підходу (для вчителя, вчительки).....	6
Урок 1. Запобігання проблемам з органами дихання.....	8
Урок 2. Зняття базових життєвих показників. Запобігання переохолодженню. Картка пораненого.....	13
Урок 3. Цілі та завдання інформаційної війни.....	22
Урок 4. Учасники інформаційної війни.....	28
Урок 5-6. Методи інформаційної війни (пропаганда, дезінформація, кібератаки, психологічні операції, інформаційні операції).....	30
Урок 7-8. Роль критичного мислення в інформаційній війні. Вербування.....	38

[Посилання на презентацію до тренінгу.](#)

Психоемоційна безпека та організація простору

- **Оцінка емоційного фону класу:** на початку заняття запропонуйте учням та ученицям коротко поділитися настроєм («Одним словом: як ви почуваетесь сьогодні?»). Зверніть увагу на тих, хто мовчить або виглядає стривожено, щоб за потреби надати індивідуальну підтримку.
- **Вправа на заспокоєння (2–3 хв):** глибоке дихання. Попросіть учнів та учениць повільно вдихнути, подумки рахуючи до 4-х, затримати дихання — порахувати до 4-х, зробити видих — порахувати до 4-х, знову затримати дихання — також порахувати до 4-х. Повторіть 2–3 рази.
- **Коротка вправа на мовчання:** запропонуйте учням та ученицям заплющити очі та зосередитися на власних думках і відчуттях, «відпустити» зайві емоції.
- **Правила безпечного спілкування** (проговоріть їх на початку уроку):
Висловлюватися по черзі, не перебиваючи;
Поважати право інших на іншу думку, навіть якщо вона не збігається з вашою;
Уникати жорстких політичних суджень і тримати фокус на фактах та емоціях.
- **Індикатори стресу, на які варто звернути увагу.**
Емоційні: занепокоєння, плач, дратівливість, апатія, надмірна збудженість.
Фізичні: прискорене дихання, тремтіння рук, м'язове напруження, почервоніння.
Поведінкові: уникнення контакту, зацикленість на темі, агресія, ізоляція.
- **Дія вчителя чи вчительки при виявленні ознак стресу:** зробити паузу, м'яко звернутися до учня чи учениці, запропонувати вийти на мить або перемикнутися на легшу вправу, забезпечити конфіденційність і підтримку.

Підготовка до нейродидактичного підходу (для вчителя, вчительки)

- **Чому «м'ясо» на старті? Емоційний гачок.** Мозок підлітка й підлітки краще реагує на емоційно насичену інформацію. Початок з яскравих кейсів активує лімбічну систему (емоції), що підвищує рівень дофаміну, посилює увагу та сприяє кращому запам'ятовуванню. Емоції — це «клей» для знань.
- **Чому симуляція дилем? Активне навчання й проживання досвіду.** Коли учень або учениця «проживає» ситуацію, ухвалюючи рішення, активуються ті самі нейронні мережі, що й у реальному житті. Це формує глибші нейронні зв'язки, ніж пасивне слухання. Це «навчання через дію» (learning by doing), що є надзвичайно ефективним для розвитку критичного мислення та емпатії.
- **Чому групова робота та презентації? Соціальна взаємодія й вербалізація.** Спільне обговорення, аргументація та презентація активують префронтальну кору (планування, аналіз, мовлення), а також соціальні аспекти навчання. Принцип «навчаючи інших, вчишся сам / сама» є одним із найефективніших.
- **Чому мультимодальність (відео, текст, онлайн-дошка)?** Мультимодальність — це використання кількох форматів подання інформації одночасно (наприклад, відео, тексту, звуку чи взаємодії на онлайн-дошці). Коли ми залучаємо різні органи чуття — зір, слух, дотик, — мозок працює активніше, утворюючи міцніші зв'язки. Це допомагає краще запам'ятовувати, розуміти й застосовувати інформацію на практиці. Онлайн-дошка, зокрема, створює відчуття спільної роботи й підвищує залученість.
- **Чому «амигдала/префронтальна кора» та дихальні вправи?** Практична нейронаука. Пояснення базових нейрофізіологічних процесів доступною мовою дає учням та ученицям інструменти для саморегуляції стресу, показуючи, що вміння керувати своїми реакціями — це тренована навичка, а не просто талант. Це дає відчуття контролю та практичної цінності знань.

11 КЛАС. ТРЕНІНГ №6**ДОМЕДИЧНА ДОПОМОГА В УМОВАХ БОЮ**

Для комплексної підготовки скористайтеся ресурсом американського курсу з тактичної медицини ТССС [«Інструкція з виконання навичок»](#). Наприкінці цього модуля радимо ознайомитися з матеріалом [«Контрольний список оцінювання навичок»](#), який має використовувати вчитель / вчителька для визначення здатності учасників та учасниць володіти п'ятьма НАВИЧКАМИ, ЩО РЯТУЮТЬ ЖИТТЯ, відповідно до ТССС All Service Members (ТССС ASM) — курсу для всіх військовослужбовців та військовослужбовиць.

Вчитель / вчителька має використовувати цю [форму](#) для одночасної перевірки всіх необхідних навичок у рамках швидкої оцінки поранених за сценарієм. Цей тип оцінювання зазвичай є частиною завершальної вправи. Учасник / учасниця має успішно виконати («Здав / здала» — «З» або «Не здав / не здала» — «Н») усі критичні завдання (позначені як «К»), подані в контрольному списку, щоб продемонструвати володіння базовими навичками і успішно завершити курс. Зверніть увагу: існує також варіант проведення послідовного оцінювання навичок. Вчитель / вчителька може обрати будь-яку з форм оцінювання, що відповідатиме вимогам. СЦЕНАРІЙ: вчитель / вчителька дає сценарій, згідно з яким передбачена швидка оцінка поранених. Учаснику / учасниці видається індивідуальна аптечка та / або інші необхідні матеріали.

Урок 1 Тривалість: 45 хв	Запобігання проблемам з органами дихання
---	---

Цілі

За результатами заняття учні та учениці мають:

- розуміти, що таке напружений пневмоторакс і чому він загрожує життю;
- знати базову анатомію та фізіологію дихальної системи;
- вміти розпізнавати проникаюче поранення грудної клітки;
- вміти правильно накладати оклюзійну наліпку;
- розуміти, як працює оклюзійна наліпка і чому вона є «одностороннім клапаном»..

Ключові питання заняття

- Яка основна функція легень?
- Що таке плевральна порожнина та що відбувається при її ушкодженні?
- Чим відрізняється відкритий пневмоторакс від напруженого?
- Які ознаки та симптоми напруженого пневмотораксу?
- Як працює оклюзійна наліпка?
- Як правильно накладати оклюзійну наліпку?

Реквізит

- Оклюзійні наліпки (можна імітувати щільним поліетиленом).
- Нітрилові рукавички.

Як підготуватися до заняття

- Заздалегідь підготуйте матеріал для теоретичної частини. Переконайтеся, що ви можете просто і зрозуміло пояснити складні медичні терміни, як-от пневмоторакс, плевральна порожнина тощо.
- Відпрацюйте техніку накладання наліпки, щоб демонструвати її впевнено.

Формат та план заняття

Заняття має комбінований формат: коротка теоретична частина переходить в інтенсивну покрокову практику з детальним розбором кожного елемента.

Теоретична частина — 10 хв.

Демонстрація техніки — 10 хв.

Практика учнів та учениць — 20 хв.

Аналіз і коментарі — 5 хв.

Теоретичний вступ (10 хв)

Це заняття присвячене літері **R (Respiration — Дихання)** в протоколі MARCH. На цьому етапі ми вчимося виявляти та усувати проблеми з диханням, зокрема проникаючі поранення грудної клітки, що можуть призвести до колапсу легень.

- **Коротка будова легень та грудної порожнини**

Уявіть грудну клітку як герметичну коробку, яка захищає легені. Самі легені знаходяться у спеціальному мішку, який називається «плевра». Між легенями та стінкою грудної клітки є дуже вузький простір, який називається «плевральною порожниною». У цьому просторі панує негативний тиск, тобто тиск нижчий за атмосферний. Саме він не дає легеням здутися і допомагає їм розширюватися під час вдиху, коли ми наповнюємо їх повітрям.

Простіше кажучи — легеня складається з мільйонів крихітних повітряних мішечків — альвеол. Ці альвеоли утворюють «губчасту» структуру, не мають власних м'язів і не можуть самостійно розправлятися. Вони залежать від роботи діафрагми та міжреберних м'язів, які створюють негативний тиск, щоб легені могли наповнюватися повітрям.

Плевральна порожнина — це вузький простір між легенями й грудною стінкою, заповнений тонким шаром рідини, що дає легеням можливість ковзати під час дихання. Негативний тиск усередині діє як «присоски», утримуючи легені розправленими.

Пневмоторакс — це стан, коли повітря потрапляє у плевральну порожнину. Тиск вирівнюється, і легеня спадається, як проколотий м'яч. Без допомоги людина може швидко задихнутися.

Що таке пневмоторакс?

Поясніть, що при проникаючому пораненні грудної клітки цей герметичний простір ушкоджується. Повітря ззовні починає заходити у грудну порожнину, здавлюючи легеню. Це і є пневмоторакс.

Відкритий vs. Напружений:

Відкритий пневмоторакс — повітря вільно заходить і виходить через рану.

Напружений пневмоторакс — найнебезпечніший стан. Рана діє як односторонній клапан: повітря заходить під час вдиху, але не може вийти під час видиху. Це призводить до наростання тиску, що здавлює легеню, зміщує серце та великі судини, спричиняючи колапс легень та серцеву недостатність.

Техніка діагностування та накладання оклюзійної наліпки (10 хв)

Діагностика: поясніть, як визначити поранення грудної клітки:

- **Прогляньте відео: Накладання оклюзійної наліпки.**
- **Наголосіть:** оглядати грудну клітку слід дуже уважно, розпрямляючи й злегка розтягуючи шкіру, наче розгладжуючи пальцями зім'яту тканину, щоб переконатися у відсутності дрібних поранень, які можуть виявитися глибокими та проникаючими.

TCCC Module 08: Respiration Assessment & Management in TFC ([джерело](#)): у цьому модулі зазначено, що необхідно **«провести пошук ран, виконуючи огляд / пальпацію (ковзними рухами) обома руками (кінчиками пальців) поверхні грудної клітки, живота і спини».**

- **Призначення наліпки:** поясніть, що оклюзійна наліпка створює однобічний клапан, який дозволяє випустити зайве повітря, не даючи новому потрапити всередину.

Практика. Принцип роботи.

Працюємо послідовно:

1. Відпрацювання без коментарів — учні та учениці виконують накладання мовчки.
2. Відпрацювання із коментарями — вчитель / вчителька пояснює кожен крок.
3. Вчитель / вчителька працює на манекені — кожен крок проговорюють учні та учениці.
4. Учні та учениці працюють на собі — щоб краще зрозуміти розташування власних органів.
5. Учні та учениці працюють у парах — один — «постраждалий», інша — «рятувальниця».

Як коментуємо роботу учнів та учениць

Метод «бутерброда»:

- Що вийшло добре → підкріплення впевненості.
- Що зроблено неправильно → коригуємо.
- Що вийшло чудово → завершуємо позитивом.

Нагадуємо про правильне зняття рукавичок!

Дуже важливо уникнути контакту з кров'ю та іншими біологічними рідинами.

Покроково:

- Відійдіть якомога далі від інших.
- Не торкайтесь обличчя!
- Однією рукою візьміть рукавичку в зоні долоні.
- Акуратно відтягніть її від руки й зніміть, вивертаючи назовні.
- Стисніть використану рукавичку в кулаці.
- Мізинцем іншої руки підчепіть другу рукавичку зсередини.
- Зніміть її так, щоб перша опинилася всередині другої.
- Викиньте у спеціальний контейнер або смітник.
- Обробіть руки антисептиком або вимийте з милом.

Діагностика та накладання (20 хв)

- **Підготовка:** учні та учениці надягають нітрилові рукавички.
- **Огляд:** постраждалого / постраждалу оглядають, шукаючи вхідні та вихідні отвори поранень.
- **Очищення:** поранення та шкіру навколо швидко очищують.
- **Накладання:** Вчитель / вчителька демонструє, як накласти наліпку, розгладжуючи її від центру до країв, щоб забезпечити герметичність. Наголошує на необхідності повного покриття рани.
- **Повторний огляд:** важливо контролювати стан постраждалого / постраждалої після накладання наліпки. Якщо симптоми погіршуються — це може свідчити про напружений пневмоторакс. Тоді постраждалого / постраждалу необхідно перевести в стабільне бокове положення, щоб полегшити дихання.

Додаткові корисні матеріали.

- [Документація ТССС щодо оклюзійних пов'язок.](#)
- [R-01 Оклюзійна наліпка](#) (Командування Медичних сил ЗСУ).
- [ТССС: оклюзійна наліпка.](#)

Варіанти домашніх завдань

Варіант 1: запропонуйте уявити стресовий сценарій та прокрутити в голові послідовність дій із накладанням наліпки.

Варіант 2: відпрацювати навички в онлайн-симуляторі [LifesaverSIM](#).

Варіант 3: запропонуйте учням та ученицям знайти та прочитати про інші причини пневмотораксу (наприклад, спонтанний пневмоторакс).

<p>Урок 2 Тривалість: 45 хв</p>	<p>Зняття базових життєвих показників. Запобігання переохолодженню. Картка пораненого</p>
--	--

Зверніть увагу: наприкінці заняття є ситуаційні сценарії, побудовані так, щоб відпрацювати увесь алгоритм MARCH.

Цілі

За результатами заняття учні та учениці мають:

- вміти вимірювати пульс на руці та шиї, розуміючи, що він може вказувати на стан шоку;
- знати, що таке переохолодження, чому воно небезпечне, і вміти розрізнити його ступені;
- вміти використовувати термоковдру та імпровізовані засоби для ізоляції, щоб запобігти втраті тепла;
- знати, навіщо потрібна картка пораненого і як її заповнювати, щоб передати інформацію медикам.

Ключові питання заняття

- Як правильно знайти пульс і що він може розповісти про стан людини?
- Як розпізнати переохолодження і що робити, щоб його зупинити?
- Чому картка пораненого — це «листок-рятівник»?
- Які три найважливіші речі потрібно вписати в картку?
- Чому крововтрата та переохолодження йдуть «рука в руку»?

Реквізит

- Годинник або секундомір (на телефоні) у кожного учасника та кожної учасниці.
- Термоковдри (або імітація з фольги).
- Теплі речі (куртки, пледи, рюкзаки, каремати).
- Роздруківки карток пораненого (DD Form 1380).
- Ручки або маркери.
- Манекен або учасники / учасниці в ролі «постраждалих» для симуляції.

Як підготуватися до заняття

- **СКАЗАТИ:** пульс — це повідомлення від серця. Норма для дорослого / дорослої: 60–100 ударів за хвилину. Менше ніж 60 — брадикардія, більше ніж 100 — тахікардія.
- **ПОКАЗАТИ:** де шукати пульс на зап'ясті та шиї. Як «відчути» його двома пальцями.
- **ВІДПРАЦЮВАТИ:** кожен і кожна вимірює свій пульс, а потім — пульс у сусіда / сусідки. Для неритмічного пульсу рахуємо повну хвилину.
- **ПЕРЕВІРИТИ РОЗУМІННЯ:** «Навіщо нам знати пульс постраждалого / постраждалої?».
- **ЧЕРВОНІ ПРАПОРЦІ:** Зміни свідомості без черепно-мозкової травми (ЧМТ); Слабкий або відсутній радіальний пульс.

Це головні ознаки шоку — стану, коли тіло не отримує достатньо кисню. Якщо ви бачите ці ознаки — негайно повідомляйте медиків.

Формат та план заняття

Важливо перед початком:

MARCH = Massive bleeding → Airway → Respiration → Circulation → Hypothermia / Head injury

Ми додаємо картку пораненого на завершення кожної симуляції. Кожен сценарій включає:

- **Ролі** — рятувальник / рятувальниця, постраждалий / постраждала, спостерігач / спостерігачка.
- **Цілі** — що саме відпрацьовуємо.
- **Реквізит.**
- **Час на виконання.**
- **Критерії успішності.**

1. Пульс (10 хв)

1.1. Що таке пульс і чому він важливий.

- **СКАЗАТИ:** пульс — це не просто число, а повідомлення від серця про його роботу.
- **ПОКАЗАТИ:** як знайти пульс на зап'ясті (променева артерія) та на шиї (сонна артерія).
- **ВІДПРАЦЮВАТИ:** «Правило 15» — виміряйте пульс за 15 с і помножьте на 4. Учні та учениці тренуються в парах.

1.2. Норма та тривожні показники.

- **СКАЗАТИ:** норма — 60–100 ударів за хвилину.
- **ВІДПРАЦЮВАТИ:** обговорення результатів. «У кого пульс низький? Це добре чи погано?».
- **ПЕРЕВІРИТИ РОЗУМІННЯ:** «Навіщо нам знати пульс постраждалого / постраждалої?».

2. Переохолодження та травми голови (15 хв)

2.1. Ознаки ступенів переохолодження.

- **СКАЗАТИ:** переохолодження може статися навіть улітку! Особливо якщо людина мокра.
- **ПОКАЗАТИ:**
  - *Легке:* людина тремтить, у неї «гусяча шкіра», холодні руки.
  - *Середнє:* мова стає повільною, людина апатична, має «дерев'яні» пальці.
  - *Важке:* тремтіння зникає, людина може зомліти. Це дуже небезпечно!

2.2. Як захистити від переохолодження та травм голови.

- **СКАЗАТИ:** ворог №1 — це мокрий одяг! Його потрібно зняти. Травма голови також дуже небезпечна. Якщо є підозра на неї — НЕ рухайте постраждалого / постраждалу без нагальної потреби.
  - **ПОКАЗАТИ:** алгоритм «Ізоляція від землі».
1. **Підняти:** підкладіть під постраждалого / постраждалу щось тепле та сухе (плед).
  2. **Загорнути:** зніміть мокрий одяг (якщо це безпечно) і загорніть у суху термоковдру. Застосуйте термоковдру або набір для профілактики та лікування гіпертермії (НРМК) згідно з інструкцією виробника — повністю загорніть тіло, включно з головою та шиєю; обличчя залиште відкритим; ізолюйте від землі; додайте зігрівання, якщо є.
  3. **Захистити:** прикрийте від вітру, дощу, бруду.

Джерело фото: Rhythm.com.ua

- **ВІДПРАЦЮВАТИ:** попросіть двох-трьох учнів / учениць показати, як вони ізолюють «постраждалого» / «постраждалу» за допомогою підручних засобів.
- **ПЕРЕВІРИТИ РОЗУМІННЯ:** «Чому ми не кладемо термоковдру на мокрий одяг?».

2.3. Втрата крові та гіпотермія: зв'язок.

- **СКАЗАТИ:** кров — це не тільки кисень, але й тепло. Наше тіло використовує кров як рідину для обігріву. Вона циркулює по тілу, разносячи тепло до всіх органів. Коли відбувається велика втрата крові (масивна кровотеча), тіло починає швидко втрачати тепло. Це призводить до **шоку** та **гіпотермії**, навіть якщо на вулиці не холодно. Саме тому зупинка кровотечі (літера М) і запобігання переохолодженню (літера Н) йдуть поруч.

3. Картка пораненого: «Листок-рятівник»

3.1. Для чого потрібна картка.

- **СКАЗАТИ:** це **ваша доповідь для медиків**. Вона передає всю важливу інформацію, коли ви вже не поруч.

3.2. Як заповнювати (приклад).

- **СКАЗАТИ:** використовуйте **максимально простий** і зрозумілий формат.
- **ПОКАЗАТИ:** приклад заповненої картки. Зверніть увагу на аббревіатуру **ЧЩС:**
- **ЧАС:** час поранення та час надання допомоги.
- **ЩО:** що сталося і що ви зробили.
- **СТАН:** пульс, дихання, рівень свідомості.

3.3. Практична симуляція.

Важливо перед початком.

Безпека рятувальника / рятувальниці: завжди починаємо з **рукавичок**. Це найважливіший крок, щоб захистити себе від біологічних рідин (кров, слина).

Коментуємо: працюємо за принципом «бутерброда» і надаємо цей зворотний зв'язок кожному учаснику / кожній учасниці або парі учасників / учасниць одразу під час заняття, щоб вони могли врахувати його та досягти найкращого результату:

- Що добре вийшло.
- Що зробив / зробила неправильно і потрібно переробити.
- Що вийшло чудово.
- **ВІДПРАЦЮВАТИ:** об'єднайте всі навички.

Практика: комплексні сценарії (20 хв)

Методика — як краще тренувати.

- **Ротація ролей:** усі побувають рятувальником / рятувальницею, постраждалим / постраждалою і спостерігачем / спостерігачкою.
- **Додавайте таймер:** тренувати швидкість і точність.
- **Реалізм:** мокрий каремат, холодна пляшка під одягом, «кров» із червоного маркера (фарби).
- **Дебрифінг:** після кожної симуляції обговоріть, що зробили правильно, а що можна покращити. Додайте крок: **«Передати пораненого / поранену з карткою, короткий усний CIT (Stable / Unstable, Injuries, Treatments: Стабільний / Нестабільний, Травми, Лікування)»**.
- **Безпека і психологія:**
- **Не створюйте тригерних ситуацій:** крики, «імітація смерті», «кров» — тільки за згодою групи.
- Якщо використовуєте термоковдри — поясніть різницю між реальним і тренувальним застосуванням.
- **Нагадування:** «Якщо хтось почувається погано під час практики — зупиняємося».

СЦЕНАРІЙ 1. «ПЕРЕОХОЛОДЖЕНИЙ ТУРИСТ / ТУРИСТКА»

(легкий, акцент на Н = Hypothermia).

- **Ціль:** навчитися оцінювати стан, шукати пульс, запобігати переохолодженню, правильно заповнювати картку.
- **Умова:** на холодній землі сидить людина після довгого очікування евакуації. Одяг мокрий, скаржиться на озноб і слабкість.
- **Ролі:** один рятувальник / одна рятувальниця, один постраждалий / одна постраждала, один спостерігач / одна спостерігачка.
- **Реквізит:** термоковдра, каремат, картка пораненого, маркер.
- **Час:** 7 хв.
- **Дії особи, що надає допомогу:**

Перевірити безпеку свою та постраждалих, викликати швидку.

- **М** — перевіряє, чи немає масивної кровотечі → немає → рухаємося далі.
- **А** — перевіряє прохідність дихальних шляхів → людина розмовляє, все добре.
- **Р** — слухає, чи немає проблем із диханням → дихання рівне.
- **С** — міряє пульс → у постраждалого / постраждалої тахікардія (110 ударів за хвилину).
- **Н** — ізолює від землі, загортає в термоковдру, перевіряє пальці й обличчя.
- Заповнює картку пораненого (**Час, Що зроблено, Стан**).

Критерії успіху: постраждалого / постраждалу ізольовано від землі, термоковдра використана правильно, у картці зафіксовано пульс, час і стан.

СЦЕНАРІЙ 2. “ДТП НА ХОЛОДІ” (середній, акцент на С + Н).

- **Ціль:** зупинка масивної кровотечі, запобігання переохолодженню, базова оцінка життєвих показників, вміння правильно заповнювати картку.
- **Умова:** автомобільна аварія. Постраждалий / постраждала лежить на землі, сильна кровотеча зі стегна, скаржиться на холод і слабкість.
- **Ролі:** два рятувальники / дві рятувальниці, один постраждалий / одна постраждала, один спостерігач / одна спостерігачка.
- **Реквізит:** турнікет, термоковдра, рюкзак / каремат, картка, маркер.
- **Час:** 10 хв.
- **Дії особи, що надає допомогу:**

Перевірити безпеку свою та постраждалих, викликати швидку.

- **М** — зупиняє масивну кровотечу → накладає турнікет.
- **А** — перевіряє дихальні шляхи → у нормі.
- **Р** — слухає грудну клітку → дихання рівне.
- **С** — міряє пульс → тахікардія 100 ударів за хвилину, відзначає у картці.
- **Н** — підкладає каремат, загортає у термоковдру, перевіряє, чи суха голова.
- Заповнює картку пораненого, фіксує час накладання турнікета.

Критерії успіху: кровотеча зупинена за 30 с, турнікет зафіксований правильно, час внесений у картку, постраждалий ізольований від землі та вкритий / постраждала ізольована від землі та вкрита.

СЦЕНАРІЙ 3. “«КУЛЯ В ГРУДИ” (середній+, акцент на R + C + H).

- **Ціль:** навчитися розпізнавати пневмоторакс, накладати оклюзійну наліпку, запобігати гіпотермії.
- **Умова:** постраждалий отримав / постраждала отримала вогнепальне поранення грудної клітки. Дихає важко, скаржить на задишку й запаморочення.
- **Ролі:** два рятувальники / дві рятувальниці, один постраждалий / одна постраждала, один спостерігач / одна спостерігачка.
- **Реквізит:** оклюзійна наліпка, термоковдра, картка, маркер.
- **Час:** 12 хв.
- **Дії особи, що надає допомогу:**

Перевірити безпеку свою та постраждалих

- **М** — перевіряє, чи є масивна кровотеча → немає.
- **А** — перевіряє прохідність дихальних шляхів → у нормі. Якщо постраждалий зомлів / постраждала зомліла — перевіряє відновне положення або можливість введення назофарингеальної трубки.
- **Р** — знаходить поранення грудної клітки, накладає оклюзійну наліпку. Якщо наліпка вентилярована — це перевага; якщо звичайна — моніторить дихання й, у разі розгерметизації наліпки та погіршення стану, **ненадовго відклеює край наліпки, щоб випустити повітря і знизити тиск у грудній клітці**, після чого знову щільно приклеює її.
- **С** — перевіряє пульс і колір шкіри → тахікардія 100 ударів за хвилину, шкіра бліда.
- **Н** — загортає в термоковдру.
- Фіксує у картці пораненого: локалізацію поранення, стан, час допомоги.

Критерії успіху: оклюзійна наліпка накладена герметично, пульс зафіксовано, картка містить повну інформацію.

СЦЕНАРІЙ 4. “БАГАТО ПОСТРАЖДАЛИХ” (складний, повний MARCH).

- **Ціль:** відпрацювання всієї послідовності MARCH під стресом і в умовах дефіциту часу.
- **Умова:** після обстрілу є двоє постраждалих. Постраждалий № 1 — сильна кровотеча з ноги, зомлів. Постраждала №2 — при тямі, важко дихає, сильний біль у грудях, мерзне.
- **Ролі:** три рятувальники / рятувальниці, постраждалий і постраждала, один спостерігач / одна спостерігачка.
- **Реквізит:** турнікет, оклюзійна наліпка, термоковдри, каремати, картки.
- **Час:** 15 хв.
- **Дії особи, що надає допомогу:**

Перевірити безпеку свою та постраждалих

- **М** — зупиняє кровотечу в постраждалого №1, накладає турнікет.
- **А** — перевіряє прохідність дихальних шляхів у постраждалого і постраждалої.
- **Р** — постраждала №2 важко дихає → накладає оклюзійну наліпку на відкриту рану грудної клітки — безпосередньо на місце поранення, щільно герметизуючи його.
- **С** — перевіряє пульс у обох, відзначає у картках.
- **Н** — ізолює обох постраждалих від землі, вкриває термоковдрами.
- На обох картках фіксує час, що зроблено, стан.

Критерії успіху: послідовність MARCH виконана правильно, турнікет і наліпка накладені швидко й коректно, обидві картки заповнені повністю, учасники та учасниці працюють командою, розподіляють ролі.

Варіанти домашніх завдань

Варіант 1: відпрацювання в онлайн-симуляторі [LifesaverSIM](#).

Варіант 2: проаналізуйте [приклад заповненої картки пораненого](#): чи достатньо вичерпна тут інформація для розуміння попередньо наданої допомоги?

ТССС

Номер операції: 1234 Дата (дд-мм-рр): 27.05.20 Час: 03:30
 Евакуаційна категорія: Термінова Пріоритетна Звичайна
 ПІБ Піддубний Микола Стать: Ч Ж
 Останні 4 цифри особистого номера 3456
 Рід військ ДШВ Підрозділ А234 Алергія Не відомо

Механізм травми (позначити все, що стосується даного випадку)
 Артилерійська Опік Тупа Падіння Вогнепальна
 Саморобний вибух. пристр. Міна ДТП РПГ
 Інше _____

Поранення (позначити все, що стосується даного випадку)

Турнікет П Рука

Тип _____

Час _____

Турнікет Л Рука

Тип _____

Час _____

Турнікет П Нога

Тип _____

Час _____

Турнікет Л Нога

Тип CAT

Час 03:30

Ознаки та симптоми

Час	03:40	03:55	04:10	04:25
Пулс	<u>120</u>	<u>90</u>	<u>105</u>	<u>110</u>
Артеріальний тиск	<u>н/в</u>	<u>130/95</u>	<u>110/90</u>	<u>100/80</u>
Частота дихання	<u>28</u>	<u>18</u>	<u>16</u>	<u>20</u>
Сатурація, %	<u>86</u>	<u>96</u>	<u>98</u>	<u>97</u>
Рівень свідомості AVPU	<u>P</u>	<u>V</u>	<u>A</u>	<u>V</u>
Шкала болю (0-10)	-	-	<u>6</u>	-

ТССС

Номер операції: 1234
 Евакуаційна категорія: Термінова Пріоритетна Звичайна

Надана допомога (позначити все, що стосується даного випадку) Тип:

С: Кровотеча: Кінцівки Суглоби Тулуб
 Пов'язка: Тиснуча Гемостатична Інша

А: Дихальні шляхи: Інтактні назофарингеальний повітровоід
 крікотіреотомія ЕТ трубка надгортанний повітровоід

В: Дихання: O2 Голкова декомпресія Дренування Пов'язка

С:	Назва	Об'єм	Шлях введення	Час
Розчин	<u>ГЕК 6%</u>	<u>500</u>	<u>ВВ</u>	<u>03:45</u>
Препарат крові				

Препарати:	Назва	Об'єм	Шлях введення	Час
Анальгетики (напр. морфін, фентаніл, кетамін)	<u>Кетамін</u>	<u>50 мг</u>	<u>ВМ</u>	<u>03:40</u>
Антибіотики (напр. амоксицилін, ертапенем)	<u>Ертапенем</u>	<u>1 г</u>	<u>ВМ</u>	<u>04:10</u>
Інші (напр. транексамова кислота)	<u>ТХА</u>	<u>1 г</u>	<u>ВВ</u>	<u>04:10</u>

Інше
 Набір пігулок Пов'язка на око (П Л) Шина
 Тип попередження гіпотермії Термоковдра

Нотатки Потрібно встановити торакальний дренаж

Лікар/фельдшер (ПІБ) Кубюк Віктор, 27.05.2020р.

Джерело зображення: Доктор Кубюк. [Карта пораненого](#).

Посилання на джерела

- Офіційний посібник з ТССС (США): <https://www.naemt.org/education/naemt-tccc>.
- Інструкція з виконання навичок <https://tccc.org.ua/files/downloads/asm-skill-card-1-skill-instructions-ua.pdf>.
- Картка пораненого ТССС: <https://tccc.org.ua/files/downloads/tccc-card-form-1380-ua.pdf>.

Домашні завдання до модуля 6

Тема уроку:	Диференційовані варіанти домашнього завдання:
<p>Урок 1. Ознайомлення з протоколами ТССС. Правила саморегулювання. Бойовий стрес та психологія екстремальних ситуацій. Військові професії (бойові медики)</p>	<p>Подивіться п'ятихвилинне відео про роботу бойових медиків (наприклад, Суспільне. Донбас: «Підготовка до рівня бойового медика. Як проводять навчання з тактичної медицини "Госпітальєри"»; Суспільне. Суми: «Евакуація поранених та лікування бійців. Як бойові медики з Сум несуть службу у батальйоні ТРО»).</p> <p>Складіть короткий «чекліст самопомоги» у стресовій ситуації (3–5 пунктів), який можна використати в умовах бойового стресу або тривоги.</p>
<p>Урок 2. Правила поведіння під час трьох фаз ТССС. Переміщення пораненого / пораненої із зони прямої загрози</p>	<p>Відпрацюйте техніки переміщення з другом / подругою або членом / членкинею сім'ї, використовуючи рюкзак як імітацію пораненого / пораненої.</p> <p>Знайдіть на YouTube відео, де показують евакуацію поранених, щоб краще зрозуміти це в динаміці.</p>
<p>Урок 3. Надання допомоги на етапі тактичних умов. Алгоритм MARCH + склад аптечки</p>	<p>Намалюйте схему алгоритму MARCH та коротко поясніть кожен пункт.</p> <p>Складіть список вмісту власної домашньої аптечки, порівнявши її з тактичною.</p> <p>Подивіться відео про використання турнікета та бандажа, щоб закріпити навички.</p>
<p>Урок 5–6. Способи зупинки масивної кровотечі: тампонування та турнікети. Ознайомлення з роботою турнікетів. Правила накладання турнікетів</p>	<p>Проведіть мінідослідження цін сертифікованих турнікетів і порадуйте, за скільки днів, відмовившись від кави чи смаколика на користь пріоритетного придбання турнікета, ви зможете його купити.</p> <p>Пройдіть всі етапи в онлайн-симуляторі LifesaverSIM. Це чудовий спосіб відпрацювати навички без використання фізичних засобів.</p> <p>Рекомендуємо до перегляду: «Шкідливі міфи домедичної допомоги, подробиці турнікети та недоброчесні інструктори» від Солом'янських котиків.</p>

11 КЛАС. ТРЕНІНГ №6

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА

Урок 3

Тривалість: 45 хв

Цілі та завдання інформаційної війни

Цілі

За результатами заняття учні та учениці мають:

- розуміти, що таке інформаційна війна;
- знати її головні цілі та завдання;
- розпізнавати базові приклади інформаційного впливу;
- усвідомлювати, як критично ставитися до інформації.

Ключові питання заняття

- Що таке інформаційна війна?
- Які її цілі та завдання?
- Чому інформаційна війна є складовою гібридної війни?
- Як ми можемо протидіяти маніпуляціям і фейкам?

Реквізит

- проектор/дошка;
- картки з прикладами інформаційних повідомлень (реальні фейки/правдиві новини).

Як підготуватися до заняття

Ознайомитися з матеріалами:

- Енциклопедія сучасної України. [Інформаційна війна](#) Dovidka.Info.
- [Російські маніпуляції: як розпізнати фейки в новинах?](#)

Формат та план заняття

Інтерактивна лекція + групова робота + обговорення прикладів.

1. Вступ (5 хв)

Запитати учнів: «Чи траплялися вам у соцмережах новини, які потім виявилися неправдою?»

Коротко пояснити, що інформаційна війна – це боротьба, у якій замість зброї використовують інформацію, щоб впливати на думки, почуття й поведінку людей. Її мета – послабити противника не через бомби, а через брехню, маніпуляції, страх і сумнів.

2. Міні-лекція: Цілі та завдання інформаційної війни (15 хв)

1. Дати визначення з джерела «Енциклопедія сучасної України». [«Інформаційна війна»](#).

2. Цілі інформаційної війни:

Послаблення супротивника: Зниження потенціалу. **Деморалізація:** Підрив волі до боротьби та віри в перемогу як серед військових, так і серед цивільного населення. **Посилення власної сили:** Нав'язування ідей та наративів, вигідних ворогу. **Зміна системи:** У довгостроковій перспективі, інформаційна війна може призвести до повної трансформації або зникнення системи супротивника та формування нової.

Приклади російської інформаційної війни проти України 1. Кампанія «Злочини України проти дітей» (контрнарратив/дезінформаційна операція)

Назва операції: «Злочини України проти дітей» (російський інформаційний наратив / кампанія).

Період: активізація з 2023 року, особливо інтенсивно 2024 року; в новому дослідженні зазначають, що в 2024 році зусилля з поширення цього наративу досягли піку (spravdi.gov.ua).

Опис операції: Кремль поширює твердження, що нібито Україна здійснює злочини проти власних дітей: використання їх як «живий щит», викрадення, жорстоке поводження. Цей наратив використовується як спроба контрнавантаження на факти викрадення українських дітей або депортації, які документуються міжнародними організаціями. Це є спробою перевести увагу й дискредитувати Україну. У матеріалі «Нове дослідження: як Росія проводить інформаційну операцію – злочини України проти дітей» говориться, що цей наратив почав формуватися від 2014 року, але в останні роки він набув особливої інтенсивності, коли Міжнародний кримінальний суд видав ордер на арешт Путіна за викрадення дітей.

Навіщо (цілі):

Деморалізація: шокує українське суспільство, породжує емоційне напруження, підвищує внутрішні конфлікти. **Посилення власної сили / контрпропаганда:** дискредитація України як «аморальної держави», створення аргументів для РФ, що її дії «обгрунтовані». **Послаблення супротивника:** зменшення міжнародної підтримки України, особливо серед аудиторій, чутливих до теми захисту дітей.

Джерела:

[Нове дослідження: як Росія проводить інформаційну операцію ... злочини України проти дітей» \(Spravdi\).](#)

2. Інформаційна операція проти України на міжнародній арені (маніпуляції / розкол міжнародної підтримки)

Назва операції (без стандартної офіційної назви): міжнародна інформаційна операція РФ проти України.

Період: актуально протягом всієї повномасштабної війни (2022–тепер), із піками в окремі моменти (зокрема 2025 рік).

Опис операції:

Росія системно поширює маніпулятивні повідомлення й дезінформацію на міжнародних майданчиках та в медіа, спрямовану на:

- розкол союзників України;
- підрив довіри до допомоги Україні;
- представлення України як нестабільного партнера, корумпованої держави та тої, яка не бажає миру.

У матеріалі Радіо Свобода «Налякати і стерти межу між правдою і брехнею» зазначається, що одна з цілей — підірвати підтримку України у США, Німеччині тощо через поширення дезінформації про корупцію, слабкість, адаптацію до ситуацій ([Радіо Свобода](#)).

Навіщо (цілі):

Послаблення супротивника: зменшення ресурсів й допомоги Україні ззовні.

Деморалізація: зниження впевненості у зовнішній підтримці, страх, що Україна «залишається сама».

Посилення власної сили: інструмент переговорів — якщо міжнародна підтримка слабшає, РФ отримує більший простір для маневру.

Джерела:

- Радіо Свобода: [«Налякати і стерти межу між правдою і брехнею»](#).

3. Кампанія «Наратив «нацизм в Україні» / «денацифікація» як довготривала інформаційна операція»

Назва операції: (неформальна назва) «Нацисти в Україні / Денацифікація».

Період: від Майдану 2013–2014 року і далі — стала системною стратегією після 2014 року, загострена з повномасштабним вторгненням 2022 року й дотепер.

Опис операції: Кремль і прокремлівські ЗМІ активно стверджують, що влада в Україні є «нацистською» або що існує загроза «фашизму», що Україна має бути «денацифікована». Цей наратив використовується в телерадіоефірах РФ, соцмережах, в іноземній пропаганді, у фейкових сайтах, щоб:

задати рамку, що війна з Україною — це «визвольна» операція від нацистів; підкреслити ідею, що Україна — не просто ворог, а ідеологічний ворог, який «перетворюється на нацистський режим».

Приклад: [операція Doppelgänger](#) використовувала наратив, що українська армія є «складом неонацистів», що підтримується у фальшивих ЗМІ.

Навіщо (цілі):

Посилення власної сили / легітимізація: обґрунтування агресії як «звільнення від нацизму»; Деморалізація: створення образу України як «екстремістської держави», щоб викликати страх чи відторгнення навіть серед міжнародної аудиторії; Послаблення супротивника: знецінення боротьби українців за незалежність; Зміна системи: у довгостроковій перспективі — витіснення української ідентичності, перепис історії та введення ідеологічної домінанти, що вигідна РФ.

Джерела:

[Шість найпоширеніших наративів російської пропаганди, які допомагають убивати українців](#)

3. Інтерактив «Фейк чи правда?» (10 хв)

Вчитель / вчителька показує 4 картки/слайди з повідомленнями.

Групи учнів мають визначити: це фейк чи правдиве твердження, і пояснити, чому.

Обговорення правильних відповідей.

Пропоновані приклади тверджень: [твердження 1](#) - фейк, [твердження 2](#) - фейк, [твердження 3](#) - правдиве, [твердження 4](#) - фейк.

4. Обговорення: Як захищатися від маніпуляцій? (10 хв)

Перегляньте з учнями та ученицями відео від [Dovidka.Info](#) «Як перевірити новину на фейк?»

Разом з класом складіть «ТОП-5 правил інформаційної безпеки школяра / школярки».

Пройдіть спільно з учнями та ученицями тестування [«Чи можна довіряти новині?»](#)

Твердження 1: росіяни атакують енергетичні об'єкти України починаючи з 24 лютого 2022 року, але відключення почалися лише в жовтні 2022 року. Отже, це змова енергетичних компаній та уряду.

Твердження 2: електроенергії достатньо для всіх, просто влада продає її закордон, заробляючи великі кошти.

Твердження 3: Державна служба України з етнополітики та свободи совісті визнала Київську митрополію УПЦ (МП) залежною від російської православної церкви (РПЦ).

Твердження 4: до 15 вересня можете отримати допомогу від Червоного Хреста, якщо не виїжджали з України останні 6 місяців. Таким чином, міжнародний фонд хоче підтримати українців, що віддані своїй державі. Розмір допомоги: одноразова грошова виплата — 9600 грн на особу. Важливо: програма діє до 15 вересня. Встигніть подати заявку.

5. Підсумок і рефлексія (5 хв)

- **Запитати в учнів та учениць:** «Яке правило ви запам'ятали найкраще?»
- **Наголосити:** «Фейк може вбивати так само, як зброя. Знання – це наша безпека».

Додаткові корисні матеріали:

- Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки: [5 прийомів бойової пропаганди Росії](#)

<p>Урок 4 Тривалість: 45 хв</p>	<p>Учасники інформаційної війни</p>
---	--

Цілі

За результатами заняття учні та учениці мають:

- знати, хто бере участь в інформаційній війні;
- розуміти різницю між офіційними та неофіційними джерелами інформації;
- уміти відрізняти професійних журналістів / журналісток від пропагандистів / пропагандисток;
- усвідомлювати роль громадян та громадянок у протидії інформаційним атакам.

Ключові питання заняття

- Хто є учасниками інформаційної війни?
- Яку роль відіграють журналісти / журналістки, блогери / блогерки, пропагандисти / пропагандистки, звичайні користувачі / користувачки соцмереж?
- Як кожен із нас може стати учасником цієї війни — свідомо чи несвідомо?

Реквізит

- картки з різними типами учасників (українські військові, журналісти / журналістки, ворожі пропагандисти /пропагандистки, звичайні громадяни / громадянки, боти);
- дошка для схеми.

Формат та план заняття:

1. Вступ (5 хв)

- Питання до учнів та учениць: «Хто, на вашу думку, поширює фейки?»
- Записати відповіді на дошці.

2. Міні-лекція: Учасники інформаційної війни (10 хв)

Основні групи:

- держави та їхні спецслужби;
- медіа (офіційні українські, ворожі пропагандистські);
- блогери / блогерки та лідери / лідерки думок;
- боти і тролі;
- звичайні громадяни / громадянки, які поширюють інформацію.

3. Інтерактив «Хто я?» (10 хв)

- Кожен учень та учениця отримує картку з роллю (журналіст, бот, ворожий пропагандист, український військовий, пересічний громадянин).
- Завдання: пояснити, яку інформацію він/вона поширює і чому.
- Клас має відгадати роль.

4. Дискусія: «Чи може звичайна людина стати учасником інформаційної війни?» (10 хв)

Спробуйте з учнями та ученицями вийти на обговорення таких тем:

1. Як може вплинути на ситуацію публікація фото або відео з фронту?
  2. Що може статися, якщо людина поширить неперевірену новину в соцмережах?
  3. Чи можна ненавмисно допомогти ворогу, просто роблячи репост або коментар?
  4. Чи завжди публікація правдивої інформації є безпечною під час війни?
- Обговорити, які наслідки це може мати.

5. Підсумок і рефлексія (5 хв)

Додаткові корисні матеріали:

- [Центр стратегічних комунікацій](#)

<p>Урок 5-6 Тривалість: 90 хв</p>	<p>Методи інформаційної війни (пропаганда, дезінформація, кібератаки, психологічні операції, інформаційні операції)</p>
---------------------------------------	---

Вступ

Мета заняття: Сформувати в учнів та учениць системне розуміння основних методів інформаційної війни та розвинути навички критичного аналізу інформації, щоб відрізнити пропаганду від якісної журналістики та піару.

Цілі

За результатами заняття учні та учениці мають:

- визначати різницю між пропагандою та піаром, спираючись на концепції Е. Бернейса та П. Померанцева;
- назвати та пояснити 6 журналістських стандартів, описаних Інститутом Масової Інформації;
- застосовувати набуті знання для аналізу медіаповідомлень, визначаючи їхню приналежність до однієї з категорій: журналістика, пропаганда чи піар;
- формувати власну стратегію свідомого споживання інформації.

Ключові питання заняття

- У чому полягає принципова відмінність між піаром та пропагандою?
- Які існують критерії для оцінки достовірності та об'єктивності інформації?
- Як журналістські стандарти допомагають захиститися від маніпуляцій?
- Які методи інформаційної війни є найбільш небезпечними для українського суспільства сьогодні?

Реквізит

- Проектор та екран / інтерактивна дошка.
- Картки з прикладами різних медіаповідомлень (9: по 3 на групу, для 3 груп).

- Маркери, фліпчарт або дошка, ватмани та маркери для презентацій та рефлексій.
- Таймер для відстеження часу.

Організація простору та технічний реквізит

- **Розсадка учнів та учениць:** організуйте розсадку учнів та учениць колом або півколом навколо фліпчарту / дошки / екрану, щоб всі бачили одні одних та центральні матеріали. Забезпечте вільний прохід до дошки / екрану для групових активностей.
- **Технічні засоби:** заздалегідь протестуйте проектор, звук, доступ до інтернету та всі відео за посиланнями. Переконайтеся, що якість звуку достатня для перегляду відео.
- **Візуальні матеріали:** підготуйте ватман / фліпчарт із темою і цілями заняття, маркери різних кольорів для групових презентацій.
- **Роздаткові матеріали:** Забезпечте достатню кількість роздрукованих карток з описом кейсів різних країн (по 3 на групу, розраховуючи, що буде 3 групи).

Алгоритм підготовки

За 1–2 дні до заняття:

- Ознайомтеся з матеріалами та джерелами: ретельно прочитайте цей методичний додаток, особливо структуру заняття, ключові поняття та приклади медіаповідомлень.

За годину до заняття:

- Вивести презентацію на екран.
- Підготувати роздаткові матеріали: картки з прикладами медіаповідомлень, ватмани та маркери.
- Провести вправу на заспокоєння для себе (або з колегою), щоб бути спокійним / спокійною та зібраним / зібраною.

Безпосередньо перед стартом:

- Перевірити наявність усіх матеріалів.
- Нагадати правила безпечного спілкування.

Формат, структура, план заняття

Етап заняття	Опис	Час
Вступ та опитування	Постановка проблеми, обговорення понять «піар» та «пропаганда». Що це таке та чим вони відрізняються?	5 хв
Концепції Бернейса та Померанцева	Міні-лекція про Е.Бернейса та П.Померанцева як одних із відомих дослідників тем піару та пропаганди.	40 хв
Журналістські стандарти	Пояснення 6 стандартів «Медіакомпаса».	10 хв
Практичне завдання	Робота в групах з картками-кейсами.	25 хв
Підсумки та рефлексія	Представлення результатів роботи груп.	10 хв

Заняття 1	Теоретична частина
1. Вступ та опитування (5 хв):	
<ul style="list-style-type: none"> • Запитайте учнів та учениць: «Яка, на вашу думку, різниця між пропагандою та піаром?» • Зафіксуйте їхні ідеї на дошці. Це допоможе визначити їхній рівень розуміння та створити основу для подальшої дискусії. 	
2. Концепції Бернейса та Померанцева (40 хв):	
<ul style="list-style-type: none"> • Коротко представте Едварда Бернейса. Поясніть, що його часто називають «батьком піару» та приклади з його практики (наприклад, просування сигарет для жінок під покровом фемінізму). Згодом, представте його дослідницьку працю «Пропаганда», де він описує концепцію «інженерії згоди». Також можете згадати, що, окрім піар-кампаній, Бернейс був залучений у перевороті уряду в Гватемалі у 1954 році, щоб продемонструвати, як піар та пропаганда використовують ті самі засоби, але з різними мотивами (Vector media «Архітектор масового переконання. Історія піонера піару Едварда Бернейса»). 	

Перейдіть до Пітера Померанцева і його сучасного бачення. Поясніть, що сучасна пропаганда не намагається переконати в одній істині, а прагне **створити хаос та розмити межу між правдою і брехнею**. Завдання — змусити людей не довіряти нікому. **Перегляньте уривок інтерв'ю**, де Пітер Померанцев розповідає про те, що таке пропаганда: Ukraïner Q. [Пітер Померанцев про путінську Росію, колективну відповідальність та пропаганду](#) (6:45 - 11:12). **Спільно обговоріть на основі цих двох концепцій**, як відрізнити піар від пропаганди. Ключова відмінність: піар прагне переконати аудиторію, але не перешкоджає доступу до альтернативної інформації, тоді як пропаганда — дезорієнтує і блокує критичне мислення.

Заняття 2

Практична частина

1. Журналістські стандарти (10 хв):

Представте шість журналістських стандартів, спираючись на посібник «Медіакомпас» від Інституту Масової Інформації. Використовуйте цифрову версію посібника на екрані та запропонуйте своїм учням та ученицям посилання.

- Достовірність;
- Баланс думок;
- Оперативність;
- Відокремлення фактів від коментарів;
- Повнота;
- Точність.

Поясніть, що ці стандарти є **фільтром**, який допомагає відокремити якісну журналістику від маніпуляцій.

2. Практичне завдання (25 хв):

Об'єднайте учнів та учениць у групи. Кожна група отримує картки з різними заголовками та описами медіаповідомлень. В доданих матеріалах вони посортовані за типом, вчитель / вчителька може довільно зібрати по три різних картки на групу. **Завдання:** учні та учениці мають проаналізувати кожен приклад і класифікувати його як «Журналістика», «Пропаганда» або «Піар», обґрунтувавши свій вибір, спираючись на шість стандартів журналістики.

3. Презентація та обговорення (10 хв):

Кожна група представляє свій вибір і аргументує його. Проведіть спільне обговорення, що допоможе закріпити розуміння, чому один і той же факт може бути поданий по-різному, а також на що варто звертати увагу, щоб помітити маніпуляцію.

Додаткові корисні матеріали:

Ключові поняття:

- **Піар** (як його визначав Бернейс) — це «інженерія згоди», яка працює в умовах **конкурентного інформаційного простору**. Його мета — сформуванню позитивне ставлення до ідеї, продукту чи особи, використовуючи достовірну (хоч і вибірково) інформацію.
- **Пропаганда** (у сучасному розумінні Померанцева) — прагне знищити довіру до будь-яких джерел, крім власних. Її мета — не переконати в одній «правді», а створити такий хаос і таку кількість суперечливих даних, що люди перестають вірити у можливість об'єктивної істини взагалі.

Схожість: механізми є схожими на психологічному рівні. І піар, і пропаганда використовують **емоційні апеляції, символи, історії, авторитет та постійне повторення** для обходу критичного мислення. Обидва методи прагнуть створити позитивну асоціацію або підтвердити упередження. **Відмінності:** ключова відмінність полягає у ставленні до **правди та доступності інформації**. Піар, хоч і маніпулює, все ж таки, як правило, не будується на відкритій брехні. Наприклад, піар-кампанія щодо сигарет приховувала правду, але не заперечувала її існування. Натомість сучасна пропаганда активно продукує фейки, а потім ці ж фейки спростовує, створюючи кругообіг брехні. Вона не просто приховує інформацію — вона активно її знищує, щоб зробити неможливим її пошук та перевірку.

Картки для заняття

Якісна журналістика

Особливості: Ці уривки матеріалів відповідають ключовим журналістським стандартам: об'єктивність, достовірність, повнота, відокремлення фактів від коментарів. Вони подають різні точки зору та посилаються на перевірені джерела.

1. Заголовок: Наземний дрон евакуював пораненого бійця, витримавши підрив міни та скид із БПЛА

Текст: Перший окремих медичний батальйон провів унікальну евакуаційну операцію, використовуючи наземний роботизований комплекс (НРК), в результаті чого вдалось вивезти пораненого бійця та надати йому допомогу. Про це повідомили в підрозділі. У межах операції під назвою "ГВЕР" батальйон здійснив сім спроб вивезти бійця з поля бою, шість з них були невдалими. Зазначається, що з моменту важкого поранення та накладання турнікета пройшло 33 дні. Під час операції втрачено шість НРК, з яких чотири — це техніка суміжних підрозділів. І лише з сьомого разу вдалось вивезти пораненого з населеного пункту, який перебуває під контролем ворога. У батальйоні зазначили, що сама евакуація тривала 5 годин 58 хвилин, за цей час дрон проїхав 64 км (із них 37 км з пошкодженням колесом) із середньою швидкістю 13 км/год, максимальна ж становила 29 км/год.

2. Заголовок: Курс із DELTA в "Армія+" розпочали 13 тис. військових – це рекорд застосунку.

Текст: За перший тиждень після запуску курсу DELTA в застосунку "Армія+" його розпочали 13000 військовослужбовців, що стало рекордом. Понад 1500 з них вже повністю завершили курс та отримали сертифікати. Про це повідомляє Міноборони України. У курсі є понад 50 практичних уроків, на проходження яких потрібно щонайменше 5 годин. Курс одразу дає практичні навички роботи з Monitor, Mission Control, Target Hub, платформою відеоаналізу Vezha та іншими модулями системи, які допомагають військовослужбовцям приймати рішення на основі реальних та актуальних даних. Наразі в "Армія+" доступно 17 навчальних курсів, серед яких найпопулярнішими є "Безпілотні системи".

3. Заголовок: ВМС ЗСУ офіційно повідомили, що росіяни збили свій винищувач Су-30СМ

Текст: Військово-Морські Сили ЗСУ заявили, що росіяни збили свій винищувач Су-30СМ. Про це йдеться в повідомленні ВМС ЗСУ у Facebook. "рф збило свій винищувач Су-30СМ. Засобами розвідки ВМС ЗС України отримано радіоперехоплення про займання 2-х двигунів та катапультивання екіпажу літака російських загарбників Су-30СМ, який виконував завдання у західно-північній частині тимчасово окупованої АР Крим", – йдеться в повідомленні ВМС. Тут додали, що противник, ймовірно, під час відбиття атаки БПЛА із застосуванням засобів ППО збив власний багатоцільовий винищувач.

Пропаганда

Особливості: Ці повідомлення маніпулюють фактами або вигадують їх, мають емоційне забарвлення, створюють бінарні опозиції («свої» vs. «чужі»), не дають посилання на джерела.

1. Заголовок: Українські військові використовують хліб як зброю, щоб спровокувати голод на тимчасово окупованих територіях. **Текст:** За повідомленнями з місць, українська армія свідомо знищує хлібні запаси. Місцеві жителі благають про допомогу, але хліб спалюють просто на їхніх очах. Це злочин проти людяності.

2. Заголовок: Захід накачав Україну зброєю, щоб українці вбивали своїх братів. **Текст:** Поки наша держава витрачає мільярди на західні боеприпаси, ми втрачаємо не лише гроші, а й життя наших синів. Це братовбивча війна, вигідна лише для Вашингтона та Брюсселя.

3. Заголовок: Усі українські військовослужбовці вживають наркотики, щоб не відчувати страх. **Текст:** На відеокадрах із зони бойових дій добре видно, як поведяться українські солдати. Їхня поведінка виходить за межі норми, що вказує на масове вживання заборонених речовин. Це пояснює їхній фанатизм.

4. Заголовок: ТЦК забирають хворих і знедолених, щоб виконати план НАТО з мобілізації. **Текст:** Надійшла інформація, що повістки видають людям з інвалідністю та тяжкими захворюваннями. Кажуть, що це пов'язано з планом, який спустили із Заходу, щоб поповнити військові лави будь-якою ціною.

Піар

Особливості: Ці матеріали мають відверто рекламний характер, подають інформацію лише в позитивному ключі, оминаючи недоліки. Вони не приховують своєї мети – формувати сприятливе ставлення.

1. Заголовок: Компанія «Мрія» оголосила про запуск соціального проекту з підтримки ветеранів. **Текст:** Відомий агрохолдинг «Мрія» оголосив про нову ініціативу, що передбачає працевлаштування ветеранів, їхню перекваліфікацію та надання психологічної підтримки. Компанія підкреслила свою соціальну відповідальність.

2. Заголовок: Завершено перший етап будівництва нової лікарні в регіоні за підтримки найкращого благодійного фонду в Україні.

Текст: У районі завершено перший етап будівництва нової лікарні, яка буде оснащена найсучаснішим обладнанням, що дозволить ефективно допомагати постраждалим. Проект реалізується згідно з графіком.

3. Заголовок: Фонд «Єдине Серце» передав позашляховик на фронт.

Текст: Сьогодні фонд «Єдине Серце» передав на фронт позашляховик. На відео видно, як військові дякують волонтерам за таку важливу та необхідну допомогу.

4. Заголовок: Оновлена бібліотека в райцентрі відкрилася після капітального ремонту: дякуємо місцевому депутату Петру Петренку за просування ініціативи. **Текст:** Завдяки зусиллям міської влади, бібліотека в райцентрі відкрила свої двері після капітального ремонту. Тепер мешканці матимуть доступ до оновленого фонду книг і сучасних комп'ютерних класів.

Джерела:

1. Інститут Масової Інформації, «[Медіакомпас](#)».
2. Актуальність: disinfo.detector.media.
3. Компетентності НУШ: [Нова українська школа](#).
4. Психоемоційна безпека: Нова українська школа: «[Коротка пам'ятка для вчителів, які працюють із дітьми під час війни: 9 правил](#)».
5. Е. Бернейс, «Пропаганда» (1928).
6. П. Померанцев, «Це не пропаганда» (2019).

Урок 7-8 Тривалість: 90 хв	Роль критичного мислення в інформаційній війні. Вербування.
---	--

Вступ

Мета заняття: Сформувати в учнів та учениць усвідомлення ролі медіаграмотності та критичного мислення як інструментів протидії вербуванню, а також протиставити стереотипні уявлення про «жертву» вербування з реальними фактами.

Цілі

За результатами заняття учні та учениці мають:

- визначити ключові методи та канали вербування, які використовує росія для підриву державності України;
- спираючись на факти з карток, кожна група має описати три типові профілі потенційних виконавців / виконавиць, використовуючи наданий шаблон;
- зрозуміти логіку та мотиваційні рушії вербування, ставлячи себе на місце рекрутера / рекрутерки;
- сформувати особисту стратегію протидії інформаційним маніпуляціям.

Ключові питання заняття

- Чому українська молодь стає мішенню для вербування?
- Які фактори роблять людину вразливою до психологічних операцій?
- Як критичне мислення допомагає розпізнати маніпуляції та уникнути небезпеки?
- Які є червоні прапорці в онлайн-комунікації, що можуть свідчити про спробу вербування? ([Гайд Dovidka.info](#))

Реквізит

- Проектор та екран / інтерактивна дошка;
- картки з офіційними повідомленнями СБУ (по 3 на групу, для 3 груп). Деталізація карток буде надана у відповідних розділах;
- шаблони для портретів «жертви» та стратегій вербування;
- маркери, фліпчарт або дошка, ватмани;
- таймер для відстеження часу.

Алгоритм підготовки

За 1–2 дні до заняття:

- ознайомтеся з матеріалами та джерелами: ретельно прочитайте методичний додаток, особливо структуру заняття, джерела та роздаткові матеріали. Вивчення досвіду, [як працюють ворожі спецслужби](#) є обов'язковим для проведення заняття, адже саме ці матеріали будуть аналізувати учні та учениці, тож вчителю / вчительці важливо модерувати цей процес.

За годину до заняття:

- Вивести презентацію на екран.
- Підготувати роздаткові матеріали: картки з повідомленнями СБУ, шаблони, ручки.
- Провести вправу на заспокоєння для себе (або з колегою), щоб бути спокійним / спокійною та зібраним / зібраною.

Безпосередньо перед стартом: Перевірити наявність усіх матеріалів. Нагадати правила безпечного спілкування.

Формат, структура, план заняття

Етап заняття	Опис	Час
Вступ та постановка проблеми	Обговорення актуальних кейсів, аналіз методів вербування.	15 хв
Дослідницька робота	Аналіз джерел, створення профілів потенційних виконавців / виконавиць злочину.	30 хв
Розробка стратегії	Робота в групах над сценарієм вербування.	30 хв
Презентація та рефлексія	Презентація стратегій, обговорення, підбиття підсумків.	15 хв

Заняття 1	Теоретична частина
1. Вступ та постановка проблеми (15 хв):	
<ul style="list-style-type: none"> • Запитайте учнів та учениць: «Хто, на вашу думку, є найбільш імовірною жертвою російських спецслужб для вчинення терактів?». Зафіксуйте їхні припущення на дошці. • Ознайомте учнів та учениць із проблемою, використовуючи реальні приклади. • Роздайте матеріали для дослідження: посилання на сайти, що розкривають методи та канали вербування, а також роздруковані карти кейсів. 	
2. Дослідницька робота (30 хв):	
<ul style="list-style-type: none"> • Об'єднайте учнів та учениць у 3 групи. • Роздайте кожній групі набір із 3 карток-кейсів. • Завдання: спираючись на факти з карток, кожна група має описати три типові профілі потенційних виконавців / виконавиць злочину, використовуючи наданий шаблон. 	

Заняття 2	Практична частина
1. Розробка стратегії вербування (20 хв):	
<p>Вибір «жертви». Кожна група обирає один із трьох розроблених портретів, який вважає найбільш зрозумілим. Завдання-рольова гра: «Уявіть, що ви — російські рекрутери / рекрутерки. Ваше завдання — розробити стратегію вербування людини з обраним вами психологічним портретом». Роздайте групам шаблон стратегії вербування. Запропонуйте їм продумати всі пункти.</p>	
2. Презентація та рефлексія (25 хв):	
Кожна група презентує свою стратегію вербування, аргументуючи свій вибір.	

Рефлексія: Порівняйте початкові уявлення учасників про «жертву» з реальними портретами, створеними під час дослідження. Ваше завдання - вивести учнів та учениць на висновок, що портрет цих людей часто досить неочевидний: якщо людину завербовано, то це не означає, що вона обов'язково належить до маргінальних груп або тих, які підтримують росію. Реальні приклади показують, що під загрозою є кожен і кожна. І дуже часто серед жертв вербування такі ж самі неповнолітні, як вони.

Підбиття підсумків: 1. **Згадайте, що небайдужість та увага до свого оточення дозволяє вберегти близьких від потенційного впливу вербування.** 2. Підкресліть, що критичне мислення та обізнаність дозволяє нам робити висновки, спираючись на факти, а не здогадки. 3. Зверніть увагу на те, що всі згадані жертви вербування були покараними — або загинули внаслідок організованого теракту, або понесли відповідальність за Законом України. 4. Окремо проговоріть тему, чому підлітки стають жертвами вербування, серед причин:

1. Маніпуляція через соцмережі

- Вербування через Telegram, TikTok, Discord — популярні платформи, де під виглядом «легкого-швидкого заробітку» або навіть «гри» неповнолітнім пропонують виконати «завдання».
- Подають це як анонімну справу: «ніхто не дізнається», «ти просто кинеш пляшку і підеш».
- Часто використовуються боти та псевдочати, які маскують координаторів, щоб ускладнити ідентифікацію.

2. Фінансова мотивація

- Діти з неблагополучних або малозабезпечених сімей можуть погоджуватися за 2–10 тис. грн, що для підлітка / підлітки може виглядати як «великі гроші».
- Часто гроші обіцяють наперед, але переказують частинами — щоб тримати завербованого / завербовану під контролем.

3. Елемент «гри» або виклику

- Деякі підлітки сприймають це як екстрим або челендж, не усвідомлюючи масштаб наслідків.
- В окремих випадках — імітація «героїв / героїнь» із відео, де популяризуються радикальні дії чи протистояння державі.

4. Довірливість

- Молоді люди часто не вміють відрізнити фейки від правди, особливо якщо мають низький рівень медіаграмотності.
- Їм можуть сказати, що об'єкт не важливий, або що «це допоможе Україні» чи «це проти поганих людей», навіть якщо мішенню є військові чи інфраструктура.

5. Відсутність дорослої підтримки

- Часто батьки не знають, чим дитина займається онлайн.
- Немає довіри до школи, родини чи поліції — і дитина йде в руки маніпуляторів / маніпуляторок, які «дають увагу» та «значимість».

Нагадайте учням та ученицям, що робити, якщо їх намагаються завербувати?

Перше і найважливіше правило – не погоджуватися!

Припиніть спілкування – не відповідайте, блокуйте підозрілих осіб.

Збережіть докази – зробіть скріншоти листування, контактів, номерів телефонів.

Розкажіть дорослим – батькам, вчителям, людям, яким довіряєте, представникам поліції чи СБУ.

Повідомте:

- до чат-бота СБУ «Спали» ФСБшника»: https://t.me/Spaly_FSB_bot
- на гарячу лінію СБУ: 0800 501 482
- до Національної поліції: 102

НАБІР ДЛЯ ГРУПИ 1

Кейс 1: СБУ затримала у Львові двох поплічників рф, які на замовлення ворога намагалися підірвати авто українського воїна

Факти: За результатами комплексних заходів у Львові затримано двох російських агентів, які готували підрив авто воїна Сил оборони. Обоє фігурантів затримали «на гарячому», коли вони закладали саморобний вибуховий пристрій (СВП), замаскований у спортивну сумку, під авто українського захисника. Відтак окупанти планували дистанційно підірвати автомобіль за допомогою виклику на один з телефонів, під'єднаних до вибухівки. Як встановили слідчі СБУ, СВП був споряджений 4,5 кг вибухової речовини і додатковими уражаючими елементами – гайками. За матеріалами справи, замовлення рф виконували двоє мешканців Закарпаття віком 22 і 23 роки, які потрапили у поле зору окупантів під час пошуку «легких грошей» на Телеграм- каналах. Після дистанційного вербування агенти прибули до Львова, забрали зі схрону вибухівку і провели дорозвідку поблизу авто українського воїна. Потім навпроти місця паркування потенційної цілі вони встановили телефонну камеру з функцією віддаленого доступу для окупантів. Таким чином російські спецслужбісти хотіли зафіксувати наслідки запланованого теракту. Але кіберфахівці СБУ завчасно викрили зрадників, нейтралізували СВП та камеру «спостереження» і тим самим запобігли теракту.

Джерело: [Офіційна сторінка СБУ](#)

Кейс 2: СБУ затримала агентку фсб, яка на замовлення рф готувала теракт біля Рівненського ТЦК

Факти: фігурантка повинна була залишити вибухівку поблизу військового об'єкта, коли на його території мала перебувати максимальна кількість громадян. Як свідчить наявна інформація, російська спецслужба планувала підірвати СВП разом з терористкою, щоб ліквідувати її, як «зайвого» свідка. Як встановило розслідування, фігуранткою виявилася 42-річна жителька Вінниці, яка потрапила до «уваги» фсб під час пошуку «швидких заробітків» на Телеграм-каналах. За вказівкою окупантів агентка прибула до Рівного, де спочатку провела дорозвідку поблизу міського ТЦК і «звітувала» про це своєму російському куратору. Потім вона мала дістати вибухівку із заздалегідь підготовленого схрону і доставити її до ТЦК. Утім, співробітники СБУ спрацювали на випередження і запобігли злочину та людським жертвам.

Джерело: [Офіційний сторінка СБУ](#)

Кейс 3: СБУ викрила теракт на Харківщині, у якому російські спецслужби підірвали власного 15-річного агента.

Факти: На початку лютого 2025 року підліток, завербований через Telegram, під виглядом кур'єра доставив вибухівку до частини Нацгвардії. Коли він прибув на місце, росіяни дистанційно активували пристрій і вбили його разом із військовим.

Джерело: [Офіційний сайт СБУ](#)

НАБІР ДЛЯ ГРУПИ 2

Кейс 1: У Харківській області затримано чотирьох неповнолітніх віком від 14 до 16 років, які діяли у складі двох груп.

Факти: Перша група – підпалила релейну шафу на залізниці та службовий мультівен ЗСУ, який проходив техогляд після виконання завдань на східному фронті. Інша група – вибила вікно у місцевій сільраді, облила підвіконня установи легкозаймистою сумішшю та підпалила її.

Джерело: [Офіційна сторінка СБУ](#)

Кейс 2: СБУ затримала агента фсб, який коригував атаки рф по аеродромах та енергооб'єктах на заході України

Факти: Військова контррозвідка Служби безпеки затримала у Хмельницькому ще одного агента фсб. Зловмисник наводив ракетно-дронові удари рф по об'єктах військової та критичної інфраструктури у західному регіоні України. За матеріалами справи, виконавцем замовлень рашистів виявився 31-річний місцевий безробітний, який потрапив у поле зору ворога в Телеграм-каналах з пошуку «швидкого заробітку». Там його завербували одразу два співробітники фсб, які ставили фігуранту різні завдання: один куратор вимагав виявити та передати ворогу геолокації аеродромів ЗСУ; інший російський спецслужбіст чекав від агента координати опорних електропідстанцій, які рашисти планували знищити, щоб знеструмити регіон.

Джерело: [Офіційний сторінка СБУ](#)

Кейс 3: Служба безпеки України викрила у Черкасах завербованого росіянами 20-річного студента місцевого університету, який коригував ракетно-дронові атаки по регіону.

Факти: Після дистанційного вербування агент почав звітувати ворогу про наслідки «прильотів»: шукав місця влучання та робив для куратора звіти із фото. Наступним його завданням був пошук бойових позицій радіолокаційних станцій Сил оборони. Такі розвіддані окупанти планували використати для підготовки повітряних атак рф «в обхід» української системи ППО. Також фігурант шпигував за адмінбудівлею обласного управління Національної поліції, намагаючись визначити рівень захисту зовнішнього периметру режимного об'єкта. Співробітники СБУ викрили зловмисника ще на початковому етапі його розвідактивності. Під час обшуку за місцем проживання у нього вилучено телефон із підготовленим «звітом» для фсб.

Джерело: [Офіційний сайт СБУ](#)

НАБІР ДЛЯ ГРУПИ 3

Кейс 1: Поліція та СБУ викрили російського агента, який готував теракт проти українських військових на Харківщині

Факти: Правоохоронці викрили 53-річного поплічника ворога ще на етапі підготовки злочину. На той момент чоловік уже отримав кошти від свого куратора, призначені для виготовлення вибухівки, та займався пошуком транспортних засобів, використовуються українськими захисниками. Для маскування своєї діяльності використовував методи конспірації. Поліцейські спільно з працівниками СБУ з'ясували, що чоловіка у месенджері завербували представники російських спецслужб. За їхнім завданням він мав виготовити вибуховий пристрій та підірвати автомобіль українських військових на території Харківщини. За теракт замовник обіцяв місцевому мешканцю 2 000 доларів.

Джерело: [Офіційна сторінка Національної поліції](#)

Кейс 2: Контррозвідка Служби безпеки запобігла ще одному теракту, який рф планувала здійснити у Запоріжжі.

Факти: фігурант мав закласти вибухівку поблизу одного із місць масового перебування людей та «прозвітувати» кураторові з рф. Також окупанти планували дистанційно активувати саморобний вибуховий пристрій у годину пік, коли на «локації» буде найбільша концентрація місцевих жителів. Співробітники СБУ завчасно викрили ворожі наміри і затримали агента під час спорядження вибухівки для теракту. За матеріалами справи, фігурантом виявився 37-річний мобілізований з прифронтового Мирнограда на Донеччині, який самовільно залишив військову частину та переховувався у Києві. Перебуваючи у СЗЧ, він почав шукати «легкі заробітки» у Телеграм-каналах, де і потрапив у поле зору російських спецслужбів.

Джерело: [Офіційна сторінка СБУ](#)

Кейс 3: СБУ та Нацполіція затримали 14-річну агентку рф, яку рашисти змусили вчинити теракт у Тернополі: ворог шантажував дівчину її «відвертими» фото

Факти: Як встановило розслідування, ворог «помітив» дівчину, коли вона шукала швидкі заробітки у Телеграм-каналах. Щоб залучити її до співпраці, рашисти «зламали» її телефон. Вони шантажували дівчину та погрожували «злити» відверті фото неповнолітньої в інтернет. Як наслідок, школярка погодилася працювати на ворога та за інструкціями окупантів виготовила саморобний вибуховий пристрій (СВП). Потім вона заховала його у рюкзак і приховано залишила під автомобілем, що був припаркований поруч з адмінбудівлею поліції. У цей момент російські спецслужбісти планували дистанційно підірвати СВП, щоб вбити свою агентку і максимальну кількість громадян, що проходили поруч. Правоохоронці зірвали ворожі плани – своєчасно виявили і нейтралізували вибухівку, задокументували підривну діяльність рф і затримали виконавицю злочину.

Джерело: [Офіційна сторінка СБУ](#)

Проект реалізовувала команда:

Інна Совсун, Анна Коваленко, Вікторія Комарин, Вадим Бейлах, Ірина Кириченко.

В партнерстві з Громадською Організацією «Успішні комунікації»:

Ольга Кутишенко, Оксана Родіонова, Аліса Малицька, Ярема Дух.

При підготовці використані матеріали веб-проєкту **Dovidka.info** Центру стратегічних комунікацій.

Подяки:

12-й бригаді спеціального призначення «Азов» Національної гвардії України за рецензію сценаріїв занять про індивідуальні навички поводження зі зброєю

ГО «Азов.Супровід» за матеріали для розробки уроку «Адаптація суспільства до потреб військовослужбовців і військовослужбовиць та ветеранів і ветеранок війни, зокрема осіб з інвалідністю внаслідок війни»

Демократичній школі «Майбутні» та Тимуру Демчуку за розробку гри «Дві Держави»

OSINT-агенції Molfa за надані матеріали до тем модуля «Інформаційна війна»

Силам Оборони України та всім українцям та українкам, які борються за нашу свободу і дають можливість працювати над розвитком освіти!